

УДК 911:811.161

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2025-22-9>

Стоян О.О.,

кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії,
природокористування і геоінформаційних технологій*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова**physgeo_onu@ukr.net*

ORCID: 0009-0003-6017-9962

Муркалов О.Б.,

кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії,
природокористування і геоінформаційних технологій*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова**physgeo_onu@ukr.net*

ORCID: 0000-0002-8439-737X

Гусайлов В.І.,

аспірант кафедри фізичної географії,

природокористування і геоінформаційних технологій

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова**physgeo_onu@ukr.net*

ORCID: 0009-0007-0974-2683

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТОПОНІМІВ МЕЖИРІЧЧЯ ДУНАЙ – ДНІСТЕР

Топонімічні дослідження є важливим інструментом для вивчення закономірностей виникнення, формування та розвитку як окремих географічних назв, так і цілих топонімічних систем або ландшафтів. Сучасний етап розвитку місцевого самоврядування вирізняється активними та часто складними історико-географічними пошуками спрямованими на дослідження походження та значення топонімів. Водночас, зосередження виключно на аналізі назви без урахування просторового контексту може призводити до серйозних помилок. Ідентифікація географічного об'єкта разом із його топонімом на карті дозволяє виявити закономірності місцезнаходження об'єкта та його просторових зв'язків. Відповідно одним із фундаментальних принципів топоніміки є нерозривність і взаємозалежність між топонімом і географічним об'єктом, до якого він відноситься.

Дослідження охоплює українську частину межириччя між Дунаєм і Дністром, яка з географічної точки зору являє собою топонімічний ландшафт – систематично сформовану сукупність назв географічних об'єктів, обумовлену впливом географічних, соціальних та історичних чинників.

Попередні дослідження топоніміки регіону ґрунтувались на історико-лінгвістичному підході. Топоніми подавалися у простій хронологічній послідовності, а географічні аспекти залишалися поза увагою дослідників.

У статті представлено результати дослідження географічних закономірностей формування топонімічного ландшафту межириччя між Дунаєм і Дністром. Сучасні топоніми регіону значною мірою формувалися під впливом природних умов у процесі освоєння території. Особливу увагу привертає явище перенесення географічних назв під час міграції населення, що зберігалися на нових територіях за умови подібності природних умов із вихідними регіонами.

Ця публікація підготовлена в межах одного з напрямків науково – дослідної роботи кафедри фізичної географії, природокористування та геоінформаційних технологій ОНУ імені І. І. Мечникова: «Антропогенні зміни на узбережжі класичного лиманного типу (на прикладі Чорного та Азовського морів в межах України)». Автори висловлюють вдячність за інтерес до дослідження і будуть раді зауваженням та пропозиціям колег – науковців. Окремо відзначаємо вагомий внесок М. В. Казанжи і А. О. Костюк у проведенні дослідження.

Ключові слова: Буджак, гідронім, ойконім, ліммонім, топонім, межириччя.

Stoian O.O., Murkalov O.B., Husailov V.I. ON THE ISSUE OF GEOGRAPHICAL FEATURES OF TOPONYMS IN THE INTERFLUVE OF THE DANUBE AND DNIESTER

Toponymic studies are an important tool for exploring the patterns of origin, formation, and development of both individual geographical names and entire toponymic systems or landscapes. The current stage of local self-government development is marked by active and often complex historical and geographical investigations aimed at studying the origin and meaning of toponyms. At the same time, focusing solely on the analysis of a name without considering its spatial context can lead to significant errors. Identifying a geographical object along with its toponym on a map makes it possible to reveal patterns in the location of the object and its spatial connections. Accordingly, one of the fundamental principles of toponymy is the inseparability and interdependence between the toponym and the geographical object to which it refers.

This study covers the Ukrainian part of the interfluvium between the Danube and the Dniester, which from a geographical perspective represents a toponymic landscape—a systematically formed set of geographical names shaped by the influence of geographical, social, and historical factors.

Previous research on the toponymy of the region was primarily based on a historical-linguistic approach. Toponyms were presented in a simple chronological order, while geographical aspects were largely overlooked by researchers.

This article presents the results of a study on the geographical patterns of the formation of the toponymic landscape in the interfluvium between the Danube and the Dniester. The modern toponyms of the region were largely formed under the influence of natural conditions during the process of land development. Particular attention is paid to the phenomenon of the transfer of geographical names during population migrations, where names were preserved in new locations, provided the natural conditions resembled those of the regions of origin.

This publication has been prepared within one of the research directions of the Department of Physical Geography, Environmental Management and Geoinformation Technologies at I. I. Mechnikov Odessa National University: "Anthropogenic changes on the coast of the classical liman type (based on the Black and Azov Seas within Ukraine)".

The authors express their gratitude for the interest in the research and welcome comments and suggestions from fellow scholars. We would like to especially acknowledge the significant contributions of M. V. Kazanzhi and A. O. Kostyuk to the study.

Key words: Budjak, hydronym, oikonym, limnonym, toponym, interfluvium.

Вступ. нерозривний зв'язок між топонімом і географічним об'єктом, якому він належить є загально визнаним принципом топоніміки (Посібник із національної стандартизації географічних назв; Загнітко, 2012; Романько, 2021). Дослідники топонімів акцентують увагу на тому, що зосередженість виключно на назві може спричинити суттєві помилки, оскільки встановлення взаємозв'язку між географічним об'єктом і його назвою на карті дозволяє виявити закономірності його розташування та зв'язки із природними умовами, населенням і природокористуванням.

Дослідження охоплює українську частину межиріччя між Дунаєм і Дністром. Процеси заселення та освоєння регіону супроводжувалися складними історичними та соціальними змінами, які відбувалися у взаємодії з географічним середовищем. Основними чинниками, що обмежували ці процеси, були кліматичні умови та наявність джерел прісної води.

Попередні топонімічні дослідження регіону здійснювалися здебільшого в межах

історико – лінгвістичного підходу у відповідності з яким топоніми розглядалися в простій хронологічній послідовності, а їх географічний аспект, залишався другорядним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Ю.А. Карпенко (1974) відзначає, що ключовим фактором у формуванні локальної топонімії були умови заселення Причорномор'я. Автором висунуто тезу про динамічний характер топонімічної системи, її формування та вплив на географічні назви регіону. Традиційні промисли іммігрантів залишилися подібними до господарської діяльності місцевого населення, що сприяло інтеграції нових топонімів у локальну топонімічну систему (Головіна, 2014).

Фундаментальне дослідження топонімів узбережжя Чорного та Азовського морів на картах – портуланах XIV – XVII століть (Гордєєв, 2015), охоплює інформацію про лимани досліджуваної території. У монографії представлено картографічні матеріали, здійснено узагальнення географічних назв відповідно до їх просторового розташування на узбережжі та

змін, що відбувалися з ними протягом історичного розвитку.

У дослідженні Попової (2016) проведено аналіз історичних назв річок та лиманів Тузлівської групи, складено таблицю номенклатури, що відображає їх зміни за роками та відповідними джерелами.

Топоніми території, переважно назви болгарських та німецьких колоній, за походженням поділяються на наступні групи (Златова, 2019; Орлова та Ярмоменко, 2017): прийняття старої назви новими поселенцями; ойконіми перенесені іммігрантами з історичної Батьківщини назви, що були створені в процесі переселення; особлива мовна специфікація місцевого населення та іммігрантів. Це вказує на наявність в кожній групі географічної складової (Карпенко, 1974).

В останні роки топоніми регіону розглядаються як невід'ємна частина географічної основи етнічного туризму (Орлова, 2020).

Постановка завдання. Проведене дослідження є актуальним у контексті зростаючого інтересу місцевих громад до традиційного природокористування, а також до збереження та відновлення історико-культурної спадщини. У роботі акцентовано увагу переважно на топонімах межиріччя Дунай – Дністер.

Метою даної роботи є встановлення географічних особливостей формування топонімів в межиріччі Дунай–Дністер. Об'єктом дослідження є топонімічний ландшафт межиріччя Дунай – Дністер, а предметом – географічні чинники, що впливають на генезу і значення топонімів цього регіону.

Для досягнення основної мети були визначені такі завдання:

1. Аналіз різноманіття топонімів межиріччя Дунай–Дністер, зафіксованих в картографічних та літературних джерелах.
2. Характеристика ойконімів цього регіону.
3. Дослідження гідронімів межиріччя Дунай–Дністер.

Матеріали і методи дослідження. Дослідження ґрунтується на аналізі картографічних джерел і публікацій. Вибір і аналіз картографічних джерел здійснювався у відповідності з підходами (Муркалов та Стоян, 2019; Стоян, Муркалов та Костюк, 2024). Залучені картографічні матеріали, на яких зафіксовано зміни топонімів: (Beauplan, Hondius, 1648),

(Giovanni Antonio Rizzi Zannoni, 1777), (Карта новоприобретенной области, 1792); (Подробная милитерная карта, 1800), (Атлас Черного моря, 1841), (Военно – топографическая карта, 1863), (Специальная карта, 1865–1871), (Carte de la Russie Europeenne, 1812–1814); (Ethnographic map of Central Europe, 1915), (Чорне море північно-західний берег, 2001).

Крім картографічного використовувались поширені в топонімічних дослідженнях методи (Лабінська, 2016; Посібник із національної стандартизації географічних назв).

Результати досліджень. Хоронім «Бессарабія» відноситься до історичної області, що простягається між Чорним морем і річками Дунаєм, Прутом і Дністром (Ветрова та Кучерявенко, 2011). Найпоширенішою є гіпотеза, згідно з якою топонім походить від імені царя Басараба I Великого. Однак існує також припущення, що Бессарабія є етнізмом, що виник від народу беси (або бастардів), які мешкали в цій місцевості поряд із гетами в період II – III століття до н.е. (Головіна, 2014; Романько, 2021). Територія межиріччя Дунаю та Дністра включає історико-географічну область, відому як Буджак, розташовану між гирлами річок (рис. 1). Північна частина цієї області знаходиться на території сучасної Молдови, тоді як більша південна частина належить до Одеської області України (Ветрова та Кучерявенко, 2011).

Рис. 1. Історико-географічний регіон Буджак, що знаходиться між гирлами річок Дунаю та Дністра – картографами позначений лінією на карті (Carte de la partie septentrionale, 1774)

Топонім «Буджак» має семантичне походження, яке пов'язане з кримсько – татарським словом «budzak», що означає «вугол». Це слово виступає як мотиваційна калька давньоруського

терміну «угуль», який в подальшому набув значення «глухий кут» або «місцевість між річками, що сходяться» (Загнітко, 2012). Термін «кут» також застосовувався для позначення степової території між турецькими фортецями Ізмаїл, Бендери та Аккерман.

Ойконіми відіграють важливу роль у формуванні антропогенних ландшафтів, їх розвиток тісно пов'язаний з історією заселення досліджуваної території (Лабінська, 2016). Так ойконім м. Білгород – Дністровський – найстарішого міста на території Буджаку з історією понад 2,5 тисяч років, часто набував відтінків певних кольорів.

Місто Ізмаїл розташоване на місці стародавньої грецької колонії Антиофілас, яка існувала в IV – V ст., надалі, на цьому місці виникло поселення «Сміл», а середньовічні генуезькі купці називали його «Сініл» (Коваль, 2001). У період Османської імперії на території поселення була побудована фортеця «Ішмаел» (пізніше Ізмаїл) (Романько, 2021). Від 1812 до 1856 року місто мало назву «Тучков». Назву Ізмаїл місто отримало знову в 1856 році (Ветрова та Кучерявенко, 2011).

Ойконім Вилкове виник через специфіку розташування території між рукавами Дунаю, що створювало природну перепону, яка забезпечувала захист для його мешканців.

Нові поселенці освоювали території, вже заселені іншими народами, здебільшого тюркськими. Наприклад, село Кам'янка Ізмаїльського району мало назву Таршбунар, що з тюркської мови перекладається як «кам'яний колодязь», а з татарської місто Татарбунари (Tatar bunar) перекладається як «татарська криниця» або «кам'яне джерело» (Загнітко, 2012; Златова, 2019; Орлова).

Ойконім Зоря, який є старою назвою Камчик в колишньому Саратському районі, утворився від назви болгарської річки Камчія (старе найменування Камчик). Інша версія вказує на те, що ойконім Камчія міг бути пов'язаний з характером річки, яка має звивисте русло, а також із болгарським словом «кам(ч)шик», що означає «батіг» або «ногайка» (Златова, 2019). Цей випадок демонструє збереження історичної топонімічної назви при її перенесенні на нову територію.

У деяких випадках спостерігається збереження тотожних перекладів із географічними

характеристиками, такими як «балка», «долина», «яр» та інші. Також збереглися ландшафтні назви поселень, такі як Роща, Вишняки, Садове, Пшоняне, Лугове, а також кольорові топоніми, наприклад, Зеленівка, Жовтий Яр, Зелена Балка.

Територія дослідження характеризується добре розвинутою гідрографічною мережею, значну частину якої складають лимани. Як показали дослідження (Муркалов та Стоян, 2019), гідроніми є одними з найбільш стійких топонімів регіону. Формування гідронімів лиманів здебільшого відбулося через асоціацію з назвами річок та природними характеристиками самих водойм. Для деяких річок, що належать до досліджуваної території, до нашого часу збереглися лише русла та топонімічні назви.

Узбережжя Північно – Західної частини Чорного моря в античний період мало інший вигляд, а лимани, ймовірно, ще не існували або мали інші форми (Шуйський та Вихованець, 2011). Перше згадування гідронімів Північного Причорномор'я датуються початком грецької колонізації (Гордєєв, 2015).

Назва річки Сарата, за однією з версій, походить від давньоіранського слова «сара», що означає «жовтий», що може вказувати на характерний жовтуватий відтінок води в річці (Алієва, 2019). Інша версія пояснює походження назви через молдавський діалект.

Гідронім річки Кундук (Когільник) має тюркське походження, утворений від слова «kogenli» або «kogenlik», що означає «терновий» чи «терен» (Загнітко, 2012).

Гідронім Хаджидер (Хаджидере та Луя дере) має тюркське походження та є складеним словом, що виникло від терміну «хаджи» (паломник, пілігрим) – титул мусульман, які відвідали Мекку, і турецького «дере» (річка, що пересихає влітку) (Шуйський та Вихованець, 2011).

Назва річки Алкалія утворена від терміна «alkali», що означає «кільцева» (Алієва, 2019).

Палеогеографічні дослідження (Муха, 2007; Шуйський, 2018) показали, що межиріччя Дунай – Дністер колись являло собою єдиний лиман. Залишки цієї гідрографічної системи представлені Дунайськими озерами. Топоніми лімніонімів території дослідження подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Лімноніми межиріччя Дунай – Дністер

Назва озера / лиману	Походження	Варіанти, що зустрічаються	Переклад
<i>Озера</i>			
Ялпуг	Турецька	<i>Jaľpuk; Великий Ялпуг; Вююк Ялпы; Куьчуьк Ялпы; Ялпухъ; Лопух; Алпух;</i>	Мілкий і хвилястий (про воду)
<i>Китай</i>	Від назви родового племені ногайців		Фортеця; укріплення; плетінь, набитий землею
Катлабуг	Турецька		Котел – яма, заглиблення, котловина; чи <i>кут</i> «душа, животворна сила»
Кагул	Тюркська	<i>Кагульський</i> лиман; <i>Кагулг, Каёул; Кагуль</i>	<i>Каеыл</i> – тонкий сніг, <i>каеылма</i> – вибоїна, заглиблення
Кугурлуй	Східно романська		Сисоагй – журавель
<i>Лимани</i>			
Алібей	Тюркська, крим. – тат.		<i>Айі</i> – величний; <i>Беу</i> – пан, хазяїн
Будакський	Тюркська	Шаболатський	<i>Будак</i> – відгалуження, гілка
Бурнас	Тюркська		<i>Бурназ</i> – з гострим клювом довгоносий, продовгуватий
Джаншейський	Тюркська, крим. – тат.		<i>Джан / jat</i> – новий, молодий
Дністровський	Д. гр. околиці; <i>Офіусса</i> – змія	Турла; Овідієвий; Белгородський	<i>Lakul Ovidului</i> – горизонт; <i>lakul, lacus, lac</i> – озеро (XVI); <i>лакрум. lak</i> – озеро в плавнях (молд.)
Карачаус	Тюркська		<i>Kara</i> – чорний, темний, поганий
Курудіол	Турецька		<i>Куру</i> – сухий, порожній, виснажений
Кучурганський	Тюркська	<i>Кучурганъ; Кучу гуран; Курчагай</i>	<i>Курча</i> – опоясати, оточити (переміщати, переселяти)
Шаганський		Муртаза	<i>Від мешканця на ім'я Шаган</i>

Найменування лиману Сасик (Кундук) (тюрк. – гнилий, смердючий) зазнало еволюції від первісної форми до сучасної форми, що використовується для позначення водойми – озеро Сасик.

Оскільки топоніми Тузлівських лиманів були вже досліджені (Попова, 2016), обмежимося лише основними даними. Лімнонім Джантшейського лиману має тюркське походження, де «джан» або «jat» означає «новий, молодий» (Попова, 2017). Лиман Шагана, який отримав свою назву від чоловічого імені «Шаган», на картах зустрічається під назвами озеро Муртаса, Муртаза, Шагана (Попова, 2017).

Лиман Алібей на картографічних матеріалах зображувався як озеро Алабей або Алибей. Його назва має тюркське (кримськo – татарське) походження, з компонентів «айі» (вищий,

величний) та «бай» / «Беу» (пан, хазяїн, правитель, вождь) (Загнітко, 2012).

Лімнонім Бурнас походить від тюркського слова «бурназ», що означає «з гострим клювом» або «довгоносий», яке в географічному контексті застосовувалося для опису об'єктів, що мають видовжену форму з загостренням на кінці. Це лінійне, меридіональне розташування, яке суттєво перевищує ширину, особливо з урахуванням акваторії Солоного лиману, є характерною ознакою цього лиману серед Тузлівських.

Будацький лиман свою назву отримав від тюркського слова «будак», що означає «відгалуження» або «гілка» (також був відомий під назвою Шаболацьке) (Алієва, 2019; Шуйський та Вихованець, 2011).

Одним із важливих елементів гідронімії досліджуваної території є Дністровський лиман,

який має численні варіанти назв, кількість яких постійно збільшується. У період грецької колонізації лиман ще не існував у тому вигляді, як ми його знаємо сьогодні, а два рукави омивали острів Терагетів. На цьому острові розташовувалося місто, яке греки називали Офіусса, і тому один з рукавів між Тірою та Офіуссою мав відповідну назву. У різні історичні періоди на картах можна зустріти різні лімноніми, серед яких: *lacus Vidovo seu Obidovo* (XVI ст.), *L. d'Oudio* (1684), Видов, Видовул (XVII ст.), *Lac di Vidovo* (XVIII ст.), Овидієво – озеро, Лиманъ Белгородской (1769), Дністровий лиман, Лиманъ Турла тощо. Зустрічаються молдовські терміни *lakul*, *lacus*, *lac*, що позначають «озеро», і додають атрибутиви *Vidovo* або *Ovidului*, що зазвичай асоціюються з ім'ям римського поета Овідія. Це зумовило перейменування суміжного поселення з тюркською назвою Аджидер («гірка балка») у 1793 році на Овідіополь, як частину тенденції до популяризації античних топонімів в Російській імперії XVIII – XIX століть. Пізніше з'явився штучний гідронім Овидієво – озеро.

Лиман Карачаус має тюркське походження, і його назва утворена від слова, що вказує на «темну, неприємну затоку з мулистим дном та водоростями», засновану на тюркському слові *кага*, що означає «чорний, темний, поганий».

Лиман Курудіол також має тюркське походження, а його назва базується на турецькому слові *куру*, що перекладається як «сухий, порожній, виснажений».

Лиман Кучурган має тюркське або турецьке походження, що відображає змінність його назви на картах різних періодів. Зокрема, зустрічаються варіанти таких назв, як Кучурганг (1917), *Kurczahan* (1708), «Кучурганъ» (1667), Курчагай (1774), *Kurtschagan* (1788), Курчаганъ (1878–1882), Кучу гуран (1960–1965) (Шуйський та Вихованець, 2011). Топонім утворився за допомогою суфікса – ган (*gart*), який вказує на предметну ознаку, і базується на словах *gögür* чи *квчур*, що означають «переміщати, переселяти» (Загнітко, 2012).

Лімнонім озера Ялпуг походить від річок Ялпуг (Великий Ялпуг) та Малий Ялпуг. У різні періоди на картах зафіксовані наступні варіанти назви: Ялрук (1882), Великий Ялпуг (раніше Вююк Ялпы), Куьчуьк Ялпы, Ялпухъ (1863), Лопух, Алпух (1979). Гідронім має

тюркське походження і виник шляхом онімізації з турецького «іалпук», що означає «мілкий і хвилястий». Лімнонім утворився в результаті трансономізації назв суміжних річок.

Етимологічний аналіз топоніма «Китай», що входить до складу кількох географічних назв у басейні Нижнього Дунаю (озеро Китай, річка Киргиз – Китай, села Шикирли – Китай), був проведений Ю.О. Карпенко (1974) який схиляється до припущення про тюркське походження цього терміну. Топонім, ймовірно, виник від назви родового племені ногайців Къыташ, що могло стати основою для позначення території, заселеної цим родом (Етимологічний словник, 1985).

Топонім «Катлабуг» для озера утворився від апелятива «котел», який в географічному контексті позначає «яма», «заглиблення», «впадина» або «глибоке місце на дні водойми» (Загнітко, 2012). За етимологічною версією назва може походити від турецького слова «кут» (душа, животворна сила) та суфіксів «лей», «лай», «луй» (річка), з подальшою онімізацією через кирилицю.

Озеро Кагул на стародавніх картах має різноманітні варіанти написання: Кагульський лиман, Кагулг (1850 – 1853), Каѐи1 (1883), Кагуль (1770). Одна з імовірних етимологій вказує на те, що назва водного об'єкта походить від тюркського «каеыл» (тонкий сніг) або «каеылма» (вибоїна, заглиблення) (Алієва, 2019). Можна простежити зв'язок лімноніма з гідронімом р. Кагул.

Катлабуг – заплавне озеро, в яке впадає річка Великий Катлабуг (Атлас, 2020). Воно також фігурує як Великий Катлабуг чи озеро Катлапуг на картах 1946 року (Ветрова та Кучерявенко, 2011). Гідронім має тюркське походження і утворений шляхом поєднання двох основ: кримсько – татарської «катла», що означає «складати, нашаровувати», або тюркського *katly*, *ketly* – «сильний, насичений» (Алієва, 2019) та тюркського «буг» (або *ыг*), що позначає «пара, туман, велика довга раковина» (Загнітко, 2012). Варіант пук має географічне значення «ставок, загата, гребля» (Етимологічний словник, 1985). Таким чином, назва пов'язана з характеристиками місцевості, яка вказує на наявність ряду ставків або загат на річці, а також з водною поверхнею, насиченою парою.

Щодо озера Кугурлуй, то мовні характеристики назви вказують на її східно – романське походження. Назва, ймовірно, сформувалася за допомогою молдавсько – румунського суфікса – *луй* і походить від румунського слова *sisoiag* «журавель» (Ветрова та Кучерявенко, 2011).

Дискусія. Географічні умови та соціально – історичні процеси сприяли виникненню унікальної топонімічної системи (ландшафту) в межиріччі річок Дунай і Дністер. У процесі формування початкових ойконімів на цій території в більшості випадків можна простежити тюркське походження. Сучасні гідроніми лиманів і річок також здебільшо мають тюркське походження. Географічні назви, зафіксовані на картах, відображають зміни в їх транслітерації, але більшість місцевих назв зберігаються до сьогодні (Муркалов & Стоян, 2019).

Формування топонімів досліджуваній території характеризується наступними географічними закономірностями:

- збереження значної кількості власних назв особливо тюркського походження;
- відображення ландшафтного покриття території;
- формування гідронімів лиманів переважно на основі назв річок та географічних особливостей самих водойм.

Дослідження показало, що для вивчення географічної складової топонімічної системи доцільно застосовувати ландшафтний підхід, який передбачає опис «топонімічного ландшафту», що дасть змогу розглядати топоніми у їх взаємозв'язку та ієрархічному підпорядкуванні природних систем досліджуваної території.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атлас довкілля Одеської області. (2020). https://ecology.od.gov.ua/wp-content/uploads/old-files/ecology_portal/doc/atlas_odesa-region_2020-5.pdf [Environmental Atlas of the Odessa Region. (2020). https://ecology.od.gov.ua/wp-content/uploads/old-files/ecology_portal/doc/atlas_odesa-region_2020-5.pdf (In Ukrainian)].
2. Атлас Чорного моря. [Карты] / гравирован капитаном I ранга Е. Манганари. Николаев: Гидрографическое Черноморское депо, 1841. 1 атл. (26 листов). Atlas of the Black sea. (1841). Engraved by Captain 1st Rank E. Manganari. Nikolaev: Hydrographic Black Sea Depot. 1 atlas (26 sheets)
3. Алієва, З. Керім кизи. (2019). Азербайджансько-українські літературні взаємозв'язки другої половини ХХ – початку ХХІ століття: імагологічний дискурс : монографія Київ : Паливода А. В. [Aliyeva, Z. Kerim Kizu. (2019). Azerbaijani-Ukrainian literary relations of the second half of the 20th – early 21st centuries: imagological discourse: monograph Kyiv: Palivoda A. V (In Ukrainian)].
4. Ветрова, Г.В., Кучерявенко, І.Ф. (2011). Розвиток культури в Південній Бессарабії у ХІХ ст. «Гілея: науковий вісник»: Збірник наукових праць. К. Випуск 48 (6). 79-87. [Vetrova, G.V., Kucheryavenko, I.F. (2011). The Development of Culture in Southern Bessarabia in the 19th Century. «Gilea: Scientific Bulletin»: Collection of Scientific Papers. K. Issue 48 (6). 79-87. (In Ukrainian)].
5. Военно-топографическая карта Российской империи, ряд: XXX, лист: 9 [Карты] / под ред. Ф. Ф. Шуберта, П. А. Тучкова. 3 версты в 1 дюйме, 1:126000. С-Пб: Военно-топографическое депо, 1846-1863. 1 к. Military topographic map of the Russian Empire, series: XXX, sheet: 9 [Maps]. Eds. by F. F. Schubert, P. A. Tuchkov. 3 versts in 1 inch, 1:126000. St. Petersburg: Military Topographic Depot, 1846-1863. 1 k.
6. Гордеев А. Ю. Карты-портоланы Чорного моря ХІV–ХVІІ ст. К.: ДНВП "Картографія", 2015. 216 с. [Hordieiev A. Yu. (2015). Portolan charts of the Black Sea, 14th–17th centuries. Kyiv: Kartohrafiia (In Ukrainian)].
7. Желєзняк, І. М., Корепанова, А. П., Масенко, Л. Т., Стрижак, О. С. (1985). Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі. АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наук. Думка [Zheleznyak, I. M., Korepanova, A. P., Masenko, L. T., Stryzhak, O. S. (1985). Etymological dictionary of chronicle geographical names of Southern Rus. Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, Institute of Linguistics named after O. O. Potebny. Kyiv: Nauk. Dumka (In Ukrainian)].
8. Златова, Ю. В. (2019). Історичні назви болгарських населених пунктів Одещини як чинник розвитку туризму. Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: Матеріали Всеукраїнської науково практичної конференції студентів, аспірантів та вчених (м. Одеса, 10 квітня 2019 р.) / Одеський національний економічний університет. Одеса: ОНЕУ. 881 с. [Zlatova, Yu. V. (2019). Historical names of Bulgarian settlements of Odessa region as a factor in tourism development. Tourism and hotel and restaurant business: world experience and development prospects for Ukraine: Materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference of students, postgraduates and scientists (Odessa, April 10, 2019) / Odessa National Economic University. Odessa: ONEU. 881. (In Ukrainian)].
9. Загнітко, А. (2012). Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ. [Zagnitko, A. (2012). Dictionary of Modern Linguistics: Concepts and Terms. Donetsk: DonNU. (In Ukrainian)].
10. Карпенко, Ю. (1974). Актуальні проблеми вивчення топонімії Північного Причорномор'я. Питання ономастики Південної України. Доповіді та повідомл. V Республ. міжвузів. оном. конференції

(Миколаїв, травень 1974 р.). Київ : Наук. думка. 9–15. [Karpenko, Yu. (1974). Current problems of studying toponymy of the Northern Black Sea Region. *Questions of onomastics of Southern Ukraine. Reports and announcements of the V Republican Interuniversity Onom. Conference (Mykolaiv, May 1974)*. Kyiv: Nauk. Dumka. 9–15. (In Ukrainian)]

11. Карта новоприобретенной области от Порты Оттоманской и присоединенной к Екатеринославскому наместничеству. Масштаб : 20 верст в дюйме. До 1793 (РГВИА, ф. 846, оп. 16, д. 20172). Map of the newly acquired region from the Ottoman Porte and joined to the Yekaterinoslav Viceroyalty. Scale: 20 miles per inch. Before 1793.

12. Коваль, А.П. (2001). Знайомі незнайомці : походження назв поселень України. Київ: Либідь. [Koval, A.P. (2001). *Familiar Strangers: The Origin of Names of Ukrainian Settlements*. Kyiv: Lybid. (In Ukrainian)].

13. Лабінська, Г.М. (2016). Топоніміка : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка [Labinska, G.M. (2016). *Toponymy: textbook*. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv (In Ukrainian)].

14. Муркалов, О. Б., Стоян, О. О. (2019). Виникнення і вживання топоніму Великий Аджалицький лиман (Чорне море). *Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки*, 24(1(34)), 11–23. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2019.1\(34\).169708](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2019.1(34).169708) [Murkalov, A. B., Stayan, A.A. (2019). The origins and use of the toponym Great Adzhalyk estuary (Black Sea). *Odesa National University Herald. Geography and Geology*, 24(1(34)), 11–23. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2019.1\(34\).169708](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2019.1(34).169708) (In Ukrainian)].

15. Муха, Б. Б. (2007). Подунавье: краткий краеведческий очерк поселений глазами наших предков. *Вісн. Одес. нац. ун-ту. Серія: Геогр. та геол. науки*. Т. 12, вип. 8. 127–145 [Mucha, B. B. (2007). The Danube region: a short local history essay inhabited by the eyes of our ancestors. *Odesa National University Herald. Geography and Geology*, 12(8), 127–145 (In Ukrainian)]

16. Орлова, М. Л. (2020). Ресурси етнічного туризму Ізмайльського району Одеської області. *Зб. тез доп. 80-ї наук. конф. викл. акад., Одеса, 7–8 трав. 2020 р. / Одес. нац. акад. харч. технологій ; під заг. ред. Б. В. Єгорова*. Одеса : ОНАХТ. 178–180 [Orlova, M. L. (2020). Resources of ethnic tourism of the Izmail district of Odessa region. *Collection of abstracts of the 80th scientific conference of the academician, Odessa, May 7–8, 2020 / Odessa National Academician of Food Technologies; under the general editorship of B. V. Yegorov*. Odessa: ONAKHT. 178–180 (In Ukrainian)].

17. Орлова, М. Л., Ярмоменко, С. Г. (2017). Ресурси етнічного туризму Південної Бессарабії, сформовані в результаті болгарської колонізації. *Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи : збірник матеріалів V Всеукраїнської науковопрактичної конференції молодих вчених та студентів (26 квітня 2017 р.) / Львівський інститут економіки і туризму*. Львів : ЛІЕТ. 123–129 [Orlova, M. L., Yaryomenko, S. G. (2017). Resources

of ethnic tourism of Southern Bessarabia, formed as a result of Bulgarian colonization. *Development of Ukrainian ethnotourism: problems and prospects: collection of materials of the V All-Ukrainian scientific-practical conference of young scientists and students (April 26, 2017) / Lviv Institute of Economics and Tourism*. Lviv: LIET. 123–129 (In Ukrainian)].

18. Подробная милитарная карта по границе России с Турцией. Соч. и грав. при собств. Е. И. В. Депо карт. Часть I. [С-Пб]: 1800. Соч. и грав. при собств. Е. И. В. Депо карт. Detailed militaire map of the border of Russia with Turkey. Comp. and engraving by His Imperial Majesty the Depot of Maps. Part I. – [S-Pb]: 1800. Comp. and engraving by His Imperial Majesty the Depot of Maps.

19. Попова, О. М. (2017). Морфометрія та топонімія гідрологічних об'єктів національного природного парку «Тузловські лимани». *Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки*, 21(2(29)), 64–84. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2016.2\(29\).103798](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2016.2(29).103798) [Popova, O. M. (2017). Morphometry and toponymy of hydrological objects of the Tuzlovski estuaries national nature park. *Odesa National University Herald. Geography and Geology*, 21(2(29)), 64–84. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2016.2\(29\).103798](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2016.2(29).103798) (In Ukrainian)].

20. Посібник із національної стандартизації географічних назв. <https://www.un.org/ru/ecosoc/geo/intro.shtml> [Guide to National Standardization of Geographical Names. <https://www.un.org/ru/ecosoc/geo/intro.shtml>]

21. Радченко, Л.С. (2019). Історія України з найдавніших часів до ХХ ст. – Частина 1 / ВП НУБіП України «Боярський коледж екології і природних ресурсів». Боярка. [Radchenko, L.S. (2019). History of Ukraine from ancient times to the twentieth century. – Part 1 / VP NUBiP of Ukraine «Boyar College of Ecology and Natural Resources». Boyarka. (In Ukrainian)].

22. Романько, І.І. (2021). Воєнна історія України. Навчальний посібник. Частина перша: Воєнна історія України першої епохи ХІХ століття. Кропивницький: Вид-во ЛА НАУ [Romanko, I.I. (2021). *Military History of Ukraine. Textbook. Part One: Military History of Ukraine of the Early 19th Century*. Kropyvnytskyi: Publishing House of LA NAU (In Ukrainian)].

23. Словник гідронімів України. (1979). Укладачі: Железняк І. М., Корепанова А. П., Масенко Л. Т. та ін.]. К.: Наукова думка [Dictionary of Hydronyms of Ukraine. (1979). Compiled by: Zheleznyak, I. M., Korepanova, A. P., Masenko, L. T., etc.]. K.: Naukova Dumka (In Ukrainian)].

24. Специальная карта Европейской России с прилегающими к ней частью Западной Европы и Малой Азии, лист 33 [Карты] / под ред. И. А. Стрельбицкого. 10 верст в дюйме, 1:420000. Санкт-Петербург: Военно-топографическое депо, 1865–1871. 1 к. 25. Special map of European Russia with adjacent parts of Western Europe and Asia Minor, sheet 33 [Maps] Eds. by I. A. Strelbitsky. 10 miles per inch, 1:420000. St. Petersburg: Military Topographic Depot, 1865–1871. 1 k. 25.

25. Стоян, О.О., Муркалов, О.Б., Костюк, А. (2024). Географічні особливості топонімів на території межиріччя Дністер – Дунай. *Теорія і практика берегознавства та природокористування: збірн. матер. III Міжнар. наук.-практичн. online-конф. (Одеса, 24–25 травня, 2024 р.) / Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова*. Одеса. 130-136 [Stoyan, O.O., Murkalov, O.B., Kostyuk, A. (2024). Geographical features of toponyms in the territory of the Dniester-Danube interfluvium. *Theory and practice of coastal science and environmental management: collected materials of the III International Scientific-Practical Online Conference (Odessa, May 24–25, 2024) / Odessa National I.I. Mechnikov University*. Odessa. 130-136 (In Ukrainian)].
26. Чорне море північно-західний берег від Одеси до селища Залізний порт. Лист 3202. [Карты] / скл. та підг. до друку ГУ «Держгидрографія» в 2001 г. 1:200000; система координат 1942 г. – К.: КВКФ, 2001. 1 к.: цв.
27. Black Sea northwestern coast from Odessa to the village of Zalizny Port. Sheet 3202. [Maps]. Compiled and prepared for publication by the State Hydrographic Institute in 2001. 1:200000; coordinate system 1942. K.: KVKF, 2001. 1 vol.: col.
28. Шуйський, Ю. Д. (2018). Історія розвитку та методологія берегознавства: Монографія. Одеса, «Астропрінт» [Shuysky, Yu. D. (2018). History of development and methodology of coastal science: Monograph. Odessa, Astroprint (In Ukrainian)].

29. Шуйский, Ю.Д., Вихованец, Г.В. (2011). Природа Причорноморських лиманів. Одесса: Астропрінт [Shuisky, Yu. D., Vykhovalnets, G. V. (2011). Nature of the Black Sea Estuaries. Odessa: Astroprint (In Ukrainian)].

30. Beauplan, G. L. V. & Hondius, W. (1648). Delineatio generalis Camporum Desertorum vulgo Ukraina: cum adjacentibus provinciis. [Gedanum: Beauplan] [Map] Retrieved from the Library of Congress, <https://www.loc.gov/item/80692351/>

31. Carte de la Russie Européenne en LXXVII feuilles. est une carte détaillée de la Russie européenne, réalisée par le Dépôt Général de la Guerre (France) entre 1812 et 1814. Elle était composée de 77 feuilles et était à l'échelle de 1:500 000.

32. Ethnographic map of Central Europe loaned to the Inquiry by the American Geographical Society [Maps] / Jovan Cvijić. 1:1 000 000. New York: American Geographical Society, 1918. Sheet 14 : Odessa.

33. Giovanni Antonio Rizzi Zannoni. (1777). Carte de la partie septentrionale de l'Empire Ottoman, contenant la Crimée, la Moldavie, la Valachie, la Bulgarie, avec la Nouvelle Russie, &c. Par le Sr. Eizzi-Zannoni, 1774. Veuvre, 1777. On 6 sheets; size of each, 18 inches by 23 ; scale, 20' to 1 inch. Sheet 6, S.E.

Стаття надійшла до редакції 30.05.2025.

The article was received 30 May 2025.